Εικ. 1. Ενετικό tornesello του Antonio Venier (1382-1400) από το στρώμα καταστροφής στο νοτιοανατολικό χώρο της ακρόπολης του Κάστρου της Υπάτης.

ΦΘΙΩΤΙΔΑ

Υπάτη

Κάστρο Νέων Πατρών

Στο πλαίσιο της σύνταξης της μελέτης ωρίμανσης του έργου της αποκατάστασης και ανάδειξης του βυζαντινού Κάστρου της Υπάτης (Νέων Πατρών), πραγματοποιήθηκαν το 2008 αρχαιολογικοί καθαρισμοί και δύο ανασκαφικές έρευνες που απέδωσαν εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία για το μνημείο και την περιοχή. Σημειώνεται ότι το κάστρο είχε καίρια σημασία κατά το 13ο και το 14ο αιώνα, όταν οι Νέες Πάτρες αποτελούσαν την έδρα του ανεξάρτητου κρατιδίου της Μεγάλης Βλαχίας και «συμπρωτεύουσα» κατόπιν του καταλανικού δουκάτου των Αθηνών. Η πρώτη έρευνα πραγματοποιήθηκε στο εσωτερικό της δεξαμενής στην ακρόπολη, η οποία αποτελούσε μάλλον τον υπόγειο χώρο πύργου (εικ. 2). Διαπιστώθηκε το μεγάλο της βάθος και εντοπίστηκε άφθονο οικοδομικό υλικό μέσα στην επίχωση – κυρίως τεμάχια αρχαίων λιθοπλίνθων σε β΄ χρήση. Η δεύτερη έρευνα διεξάχθηκε στη σχετικά ομαλή νότια πλευρά του περιβόλου, όπου υπολογιζόταν ότι θα βρισκόταν η πύλη της ακρόπολης, υπόθεση που επαληθεύτηκε από την έρευνα. Η πύλη εντοπίστηκε σε απόσταση 3,65 μ. από τη βορειοανατολική γωνία του περιβόλου. Έχει πλάτος 1,95 και σώζεται σε μέγιστο ύψος 1,52 μ. Διατηρούνται κατά χώραν το κατώφλι και τμήμα λιθόστρωτου δαπέδου και αποχετευτικού αγωγού προς το εσωτερικό του περιβόλου (εικ. 3). Τα σημαντικότερα ευρήματα ήταν τέσσερα νομίσματα: ένα τορνέζιο του Ιωάννη Β' Ορσίνι, Δεσπότη της Ηπείρου (1323-1335), ένα *soldino* της Ενετικής Δημοκρατίας, του δόγη Andrea Contarini (1368-1382) και δύο *torneselli* της Ενετικής Δημοκρατίας, εποχής του Antonio Venier (1382-1400) (εικ. 1). Με τις ανωτέρω έρευνες διευκρινίστηκαν σημαντικά ζητήματα της αρχιτεκτονικής, της τοπογραφίας και της μορφής του Κάστρου της Υπάτης, η αποκατάσταση του οποίου εντάχτηκε στο ΕΣΠΑ το 2010.

Εικ. 2. Κάστρο της Υπάτης. Άποψη της ακρόπολης από ΒΑ.

Εικ. 3. Κάστρο της Υπάτης. Άποψη της πύλης της ακρόπολης μετά την αποκάλυψή της.

Οικόπεδο Μακασόπουλου

Το οικόπεδο των αδελφών Μακασόπουλου βρίσκεται στη θέση «Μώτσιω», στις βόρειες παρυφές του οικισμού της Υπάτης, έξω από τη βόρεια πλευρά του αρχαίου τείχους, τμήμα του οποίου είναι εμφανές στο νότιο όριό του. Στο χώρο υπάρχουν επιφανειακές αρχαιότητες, όπως ταφικός θάλαμος και τμήμα μεγάλης αψίδας κτηρίου. Λόγω της μακροχρόνιας δέσμευσης του ακινήτου, η Εφορεία άρχισε το 2006 την ανασκαφή του, κατά την οποία εντοπίστηκε μεγάλος αριθμός ακτέριστων, κυρίως, ταφών χριστιανικών χρόνων. Ορισμένες έφεραν ως καλυπτήριες πλάκες τεμάχια επιδαπέδιων ψηφιδωτών από τα πρωιμότερα κτίσματα (εικ. 4). Τα οικοδομικά κατάλοιπα στο οικόπεδο Μακασόπουλου ανήκουν σε κτίσμα παλαιοχριστιανικών χρόνων, πιθανότατα κοιμητηριακής βασιλικής, με διαστάσεις και διάκοσμο μνημειακού χαρακτήρα, που δικαιολογεί και την ύπαρξη τόσο των πολλών τάφων όσο και του μεγάλου ταφικού

θαλάμου για οικογενειακή χρήση ή χωνευτήριο. Η ανασκαφική έρευνα δεν συνεχίστηκε ελλείψει πιστώσεων και προσωπικού. Το οικόπεδο Μακασόπουλου απαλλοτριώθηκε με απόφαση του ΚΑΣ το 2010.

Λιβανάτες

Οικόπεδο Παπαγεωργίου

Τα έτη 2006, 2007 και 2009 πραγματοποιήθηκε σωστική ανασκαφική έρευνα στο οικόπεδο Γ. Παπαγεωργίου στην παραλία Λιβανατών, του Δήμου Δαφνουσίων, κοντά στο νεότερο ναό της Αγίας Κυριακής, όπου εντοπίστηκαν οικοδομικά λείψανα παλαιοχριστιανικών χρόνων. Πρόκειται για τμήμα μεγάλου κτηριακού συγκροτήματος, με δύο οικοδομικές φάσεις, το οποίο επεκτείνεται στα όμορα οικόπεδα (εικ. 5). Η α΄ φάση, όπου ανήκουν τοίχοι επιμελημένης κατασκευής από οπτοπλίνθους και λίθους με ισχυρό συνδετικό κονίαμα, αναγνωρίζεται ως λουτρικό συγκρότημα υστερορωμαϊκής-παλαιοχριστιανικής εποχής. Ατυχώς, η συνεχής ανάβλυση υπόγειων υδάτων εμποδίζει την ολοκλήρωση της έρευνας της αρχικής φάσης, από την οποία διαγράφονται οι κατόψεις τουλάχιστον ενός αψιδωτού χώρου, το υπόκαυστο και τμήμα του *caldarium*. Η β΄ φάση περιλαμβάνει τη μετασκευή ενός τμήματος του λουτρού και την προσθήκη ενός μεγάλου ορθογώνιου κτηρίου πάνω στα θεμέλια του παλαιότερου λουτρικού συγκροτήματος κατά την παλαιοχριστιανική περίοδο. Το κτήριο κατασκευάστηκε με αργολιθοδομή, *spolia*, τεμάχια κεραμίδων και συνδετικό υλικό τη λάσπη. Περιλαμβάνει τρία δωμάτια που επικοινωνούν μεταξύ τους και κύρια είσοδο με μικρή κλίμακα στη νότια πλευρά. Στη βόρεια πλευρά πειόσχημος τοίχος δημιουργούσε έναν αύλειο χώρο, στον οποίο εντοπίστηκαν δύο βρεφικοί εγχυτρισμοί του 6ου αι. μ.Χ. Δύο μικρότεροι στεγασμένοι χώροι, ο ένας με δάπεδο από πήλινες πλάκες, προστέθηκαν στην ανατολική πλευρά της αυλής (εικ. 5). Στους τρεις χώρους του κτηρίου αποκαλύφθηκε στρώμα καταστροφής, προϊόν της κατάρρευσης της κεραμοσκεπής στο εσωτερικό του, που πιθανότατα συνδέεται με το μεγάλο σεισμό του 551, όπως υποδηλώνουν τα λείψανα ανθρώπινου σκελετού δίπλα σε μία ενδιάμεση θύρα του νότιου χώρου. Στον ίδιο χώρο ανευρέθηκε και τμήμα λίθινου βωμού, πιθανώς σε β΄ χρήση (εικ. 5). Το κτήριο ενδέχεται να εξυπηρετούσε τις ανάγκες των λουομένων, υπόθεση που ενισχύεται από τα πολυάριθμα κινητά ευρήματα, όπως όστρακα κτενωτών αμφορέων Late Roman II και άλλων τύπων χρηστικής κεραμικής, λύχνοι, γυάλινα αγγεία, θησαυρός νομισμάτων

Εικ. 4. Υπάτη, οικόπεδο Μακασόπουλου. Τμήματα ψηφιδωτών δαπέδων και ταφές.

Εικ. 5. Παραλία Λιβανατών, οικόπεδο Παπαγεωργίου. Υστερορωμαϊκό-παλαιοχριστιανικό λουτρικό συγκρότημα (2009).

(πλέον των 1.000) και εντυπωσιακές ποσότητες ζωικών οστών και θαλασσινών οστρέων. Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, η χρήση του κτηρίου τοποθετείται στον 4ο-6ο αι. μ.Χ.

Ναός Αγίας Κυριακής

Το χειμώνα του 2009 διεξήχθη σωστική ανασκαφική έρευνα στον ελαιώνα Ι. Κυριαζή, όμορο με το ναό της Αγίας Κυριακής και κοντά στο λουτρικό συγκρότημα του οικοπέδου Παπαγεωργίου στην παραλία Λιβανατών, ύστερα από την τυχαία αποκάλυψη τμήματος ψηφιδωτού δαπέδου με σκοπό να διερευνηθεί η έκταση του ευρήματος, καθώς και η ταυτότητα του κτηρίου στο οποίο ανήκε. Η σύντομη έρευνα έφερε στο φως κτηριακά κατάλοιπα θρησκευτικού κτηρίου παλαιοχριστιανικών χρόνων και τμήματα πολύχρωμων ψηφιδωτών δαπέδων υψηλής τέχνης, με ζωικό και φυτικό διάκοσμο (εικ. 6). Ξέχωρο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η ανακάλυψη τρίστιχης κτητορικής επιγραφής (εικ. 7), μερικώς κατεστραμμένης, και λίθινου στυλοβάτη, που χρησίμευε για την πάκτωση μαρμάρινου φράγματος πρεσβυτερίου (εικ. 8). Από το στρώμα καταστροφής ανασύρθηκε πλήθος κεράμων στέγασης, θραύσματα υαλοπινάκων, τμήμα λύχνου, τμήματα λευκών μαρμάρινων κιονίσκων (εικ. 9), καθώς και λίθινη μολυβοδόχος. Παράλληλα διεξήχθη με έξοδα του Δήμου Δαφνουσίων και γεωφυσική έρευνα υπεδάφους στην ευρύτερη περιοχή προκειμένου να διαπιστωθεί η έκταση και η δομή του κτηριακού συγκροτήματος.

Κύνος

Το καλοκαίρι του 2009 διεξήχθη ανασκαφική έρευνα νότια του περιβόλου του βυζαντινού ναού των Αγίων Θεοδώρων στον Κύνο, προκειμένου να αποψιλωθεί και να περιφραχθεί ο χώρος με δαπάνη του Δήμου Δαφνουσίων. Ανασκάφηκαν χώροι μεγάλου κτηριακού συγκροτήματος παλαιοχριστιανικών χρόνων (εικ.

Εικ. 6. Τμήμα ψηφιδωτού δαπέδου με παράσταση ορεινής πέρδικας.

Εικ. 7. Ψηφιδωτό με κτητορική επιγραφή.

Εικ. 8. Στυλοβάτης πάκτωσης φράγματος πρεσβυτερίου.

Εικ. 9. Τμήμα κιονίσκου τέμπλου.

10), το οποίο παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με το συγκρότημα της Βασιλικής της Αγίας Αικατερίνης στην Αρκίτσα, υπόγεια μεγάλων διαστάσεων κινστέρνα με ισχυρό υδραυλικό κονίαμα και οπαίο (εικ. 11) και κιβωτιόσχημος τάφος. Στα στρώματα καταστροφής ανευρέθηκαν πολυάριθμα κινητά ευρήματα, όπως κεραμίδες, όστρακα χρηστικών αγγείων, όστρακα με πολύχρωμη εφυάλωση, τμήματα γυάλινων αγγείων (εικ. 12), τμήμα γυάλινου δακτυλιδιού, χάλκινο δακτυλίδι (εικ. 13), και πολλά σιδερένια καρφιά.

Μαρτίνο

Στο πλαίσιο του έργου «Διαπλάτυνση της επαρχιακής οδού από Ν.Ε.Ο., Μαρτίνο-Λάρυμνα» και στη θέση «Παλιοχώρι», όπου και ο γνωστός αρχαιολογικός χώρος, πιθανότατα η αρχαία Βουμελιταία, αποκαλύφθηκε το χειμώνα του 2009 λαξευμένος στα ανατολικά πρανή του λόφου θαλαμωτός τάφος (εικ. 14). Η έρευνα άρχισε από την ΙΔ΄ ΕΠΚΑ και ολοκληρώθηκε από την 24η ΕΒΑ, λόγω της ανεύρεσης κτερισμάτων αρμοδιότητάς της. Η είσοδος του τάφου βρίσκεται βορειοδυτικά. Πρόκειται για ορθογώνιο άνοιγμα, το οποίο έκλεινε με ξερολιθιά, από την οποία σώζεται το κάτω μέρος. Πάνω από την είσοδο υπήρχε επίχωση, γύρω στα 2 μ. με κοκκινόχωμα. Ο ταφικός θάλαμος έχει μικρές διαστάσεις 2,70x2,15x1,80 μ. και κάτοψη τετράγωνη με στρογγυλευμένες γωνίες. Περιείχε τα οστά περισσότερων του ενός νεκρών και πλήθος από κτερίσματα, όλα τους ακουμπισμένα σε τρεις σειρές από μεγάλες πήλινες ενσφράγιστες πλάκες. Ανάμεσα στα ευρήματα περιλαμβάνονται χρυσό ακέραιο δακτυλίδι (εικ. 15), οστέινη και ασημένια περόνη (εικ. 16), χάλκινα ενώτια, χάλκινο εργαλείο, ενυπόγραφοι λύχνοι υστεροαττικών εργαστηρίων (εικ. 17), πήλινα αγγεία (εικ. 18-19), μικρή κρικοειδής γυάλινη χάνδρα.

Βελεσιώτες (ΕΡΓΟΣΕ)

Τα έτη 2009-2010, στο πλαίσιο του έργου «Κατασκευή της Νέας Σιδηροδρομικής Γραμμής Λιανοκλάδι–Δομοκός», πραγματοποιήθηκε ανασκαφική έρευνα στη θέση «Κόκκινα Χορτάρια» Βελεσιωτών του Δήμου Θεσσαλιώτιδας, σε τμήμα απαλλοτριωμένου αγροτεμαχίου. Ο χώρος που ερευνήθηκε είχε μήκος 125 και πλάτος 35 μ. Αποκαλύφθηκε τμήμα ενός μεγάλου τοίχου (μήκ. 40, πλ. 1,50 μ.) με κατεύθυνση Β.-Ν., κατασκευασμένου κυρίως από αργολιθοδομή και σποραδική χρήση οπτοπλίνθων, χωρίς συνδετικό υλικό, ο οποίος πιθανώς παρείχε προστασία από τα νερά του γειτονικού χειμάρρου, στις ολιγάριθμες οικίες ενός μικρού οικισμού που κατοικήθηκε από τον 3ο έως το 12ο αιώνα. Λόγω συστηματικής λιθοληψίας και άροσης του αγρού, εντοπίστηκαν μόνο κτηριακά κατάλοιπα από τις θεμελιώσεις των λιθόκτιστων τοίχων των οικιών, και τμήματα δύο δαπέδων από λίθους και πηλό, αντίστοιχα. Η ανασκαφική έρευνα απέδωσε μεγάλη ποσότητα χρηστικής κεραμικής της ανωτέρω περιόδου, πολλά κινητά, κυρίως μεταλλικά ευρήματα (άγκιστρα, εφηλίδα, περόνες, πόρπη, εγχειρίδια) και χάλκινα νομίσματα. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας τα κτηριακά κατάλοιπα με απόφαση του ΤΣΜΣΕ καταχώθηκαν ώστε να ολοκληρωθεί το δημόσιο έργο.

Αχινός

Με αφορμή το έργο του οδικού άξονα της Π.Α.Θ.Ε. «Αρχή Α.Κ. Αγ. Μαρίνας-Στυλίδας

Εικ. 10. Κτηριακά κατάλοιπα νοτιοδυτικά του περιβόλου του βυζαντινού ναού.

Εικ. 11. Κινστέρνα μεγάλων διαστάσεων νότια του περιβόλου του βυζαντινού ναού.

Εικ. 12-13. Θραύσματα γυάλινου αγγείου με διακόσμηση φύλλων χρυσού και χάλκινο δακτυλίδι από το στρώμα καταστροφής.

έως Α.Κ. Ραχών» πραγματοποιήθηκαν το 2009 ανασκαφικές έρευνες σε δύο θέσεις Β. του σημερινού Αχινού, ο οποίος ταυτίζεται με τον αρχαίο και βυζαντινό Εχίνο.

Τομέας Β1 (Χ.Θ. 27+400-27+440)

Η έρευνα απέδωσε οικοδομικά κατάλοιπα δύο χρονικών φάσεων βυζαντινής περιόδου. Αρχικά ανασκάφηκαν κτηριακά λείψανα με τα στρώματα καταστροφής τους, τα οποία εδράζονταν σε προγενέστερο τετράγωνο λιθόκτιστο χώρο. Οι επιχώσεις περιείχαν 23 χάλκινα νομίσματα και ένα αργυρό, μεγάλη ποσότητα άβαφων και εφυαλωμένων οστράκων, θραύσματα γυάλινων αγγείων, τμήματα κεράμων και πίθων, πήλινα υφαντικά βάρη, πλειάδα σιδερένιων ήλων, πολλά οστά ζώων και όστρεα. Ανατολικά του τομέα ήλθε στο φως λιθόστρωτο μονοπάτι.

Τομέας Δ (Χ.Θ. 26+960-27+150)

Στη βόρεια πλευρά του τομέα εντοπίστηκε κτήριο διαφορετικών οικοδομικών φάσεων (εικ. 20). Αξιοσημείωτο είναι ότι για τη δόμηση του κτίσματος βορειοανατολικά χρησιμοποιήθηκαν μεγάλοι πωρολιθικοί δόμοι. Στο εσωτερικό του ανασκάφηκε πωρολιθική ορθογώνια κατασκευή, η οποία φέρει τετράγωνες οπές. Επίσης, κατά την έρευνα εντοπίστηκαν δύο

ΜΑΡΤΙΝΟ, ΘΕΣΗ «ΠΑΛΙΟΧΩΡΙ». ΘΑΛΑΜΩΤΟΣ ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΤΑΦΟΣ

Εικ. 14. Θαλαμωτός παλαιοχριστιανικός τάφος λαξευμένος στα ανατολικά πρανή του λόφου.

Εικ. 17. Παλαιοχριστιανικός λύχνος.

Εικ. 18. Ακέραιη προχοΐσκη.

Εικ. 19. Τριφυλλόστομη οινοχόη.

Εικ. 15. Χρυσό δακτυλίδι.

Εικ. 16. Ασημένια περόνη.

τμήματα μυλόπετρας, καθώς και μεγάλο στρώμα καύσης. Ο χαρακτήρας και η χρήση του κτηρίου παραμένει ασαφής μέχρι την ολοκλήρωση της έρευνας. Από τα ευρήματα αξιοσημείωτα είναι η πληθώρα χάλκινων νομισμάτων (εικ. 21), σιδερένιων ήλων και οστράκων τροχήλατης κεραμικής. Συλλέχθηκαν, επίσης, και όστρακα χειροποίητης κεραμικής, θραύσματα γυάλινων αγγείων, τμήματα μαρμάρων, ένας παλαιοχριστιανικός λύχνος (εικ. 22) και τμήμα χάλκινης περόνης (εικ. 23).

Στα πρανή χαμηλού λόφου ανατολικά του κτηρίου, όπου είχαν εντοπιστεί το 2008 από την ΙΔ΄ ΕΠΚΑ πέντε λακκοειδείς τάφοι χριστιανικών χρόνων (εικ. 25), ερευνήθηκαν ακόμη δύο τάφοι, από τους οποίους ο ένας έφερε πολλαπλές ταφές (τάφος VII) και στον άλλο (τάφος VI) ανευρέθηκε χάλκινη πόρπη (εικ. 24). Η συστάδα των τάφων που εντοπίστηκε φαίνεται να συνιστά τμήμα ευρύτερου νεκροταφείου.

Λιανοκλάδι

Στο πλαίσιο του έργου «Κατασκευή του Οδικού Άξονα Ε65», τα έτη 2009-2010, πραγματοποιήθηκε ανασκαφική έρευνα στις Χ.Θ. 13+300 έως 14+370, κτηματικής περιφέρειας του Δ.Δ. Λιανοκλαδίου Δήμου Λαμιέων, σε αντίστοιχους χώρους, διαστ. 31x11 μ. και 57x29 μ. Στη δεύτερη θέση εντοπίστηκαν αποθέτης αγγείων, κεραμίδων και κεραμικών πλακών (εικ. 26-27) και τμήμα νεκροταφείου υστερορωμαϊκής-πρωτοβυζαντινής εποχής. Ερευνήθηκαν τέσσερις λακκοειδείς τάφοι ανοιγμένοι στο σκληρό έδαφος. Οι τρεις ήταν κτερισμένοι με γυάλινα (εικ. 28) και πολλά πήλινα αγγεία (εικ. 29-31) και σε δύο από αυτούς βρέθηκαν ως δανάκη δύο χάλκινα νομίσματα.

Άγιος Κωνσταντίνος

Κατά το τέλος του 2010, με αφορμή τη διάνοιξη τάφρου για την τοποθέτηση αγωγού ομβρίων υδάτων επί της οδού Μιαούλη, στον Άγιο Κωνσταντίνο, βρέθηκαν κινητά ευρήματα αρμοδιότητάς μας. Ακολούθησε ανασκαφική έρευνα, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη. Αποκαλύφθηκαν τμήματα δύο ισχυρών τοίχων κατασκευασμένων από μεσαίου μεγέθους αργολίθους, τμήματα κεράμων και ισχυρό κονίαμα. Εντοπίστηκε, επίσης, τμήμα τρίτου τοίχου από αδρά λαξευμένους ογκολίθους σε μικρή απόσταση και παράλληλη πορεία με τους άλλους δύο. Τα οικοδομικά λείψανα εκτείνονται κάτω από το δρόμο και σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις πιθανόν να ανήκουν σε κτηριακό συγκρότημα παλαιοχριστιανικών χρόνων, το οποίο σχετίζεται με το γειτονικό ψηφιδωτό δάπεδο του παλαιοχριστιανικού λουτρού στον αύλειο χώρο της εκκλησίας του Αγίου Κωνσταντίνου.

Λαμία

Καλύβια, οικόπεδο Τριανταφύλλου

Το 2009-2010 πραγματοποιήθηκε σωστική ανασκαφή στο οικόπεδο Τριανταφύλλου στη θέση «Καλύβια» του Δήμου Λαμιέων, η οποία έφερε στο φως αγωγό ύδρευσης βυζαντινών χρόνων, καθώς και οχυρωματικού χαρακτήρα κτίσμα ελληνιστικής περιόδου (εικ. 32). Ο αγωγός ύδρευσης, μήκους 14,50 μ., απαρτιζόταν

Εικ. 20. Κτήριο στη βόρεια πλευρά του ανασκαφικού χώρου.

Εικ. 21. Νόμισμα Μανουήλ Κομνηνού.

Εικ. 22. Άνω τμήμα παλαιοχριστιανικού λύχνου.

Εικ. 23. Τμήμα χάλκινης περόνης.

Εικ 24. Τάφος VI, χάλκινη πόρπη.

Εικ. 25. Λακκοειδής τάφος V.

Εικ. 26-27. Αποθέτης αγγείων κατά τη διάρκεια και μετά την ολοκλήρωση της έρευνας.

Εικ. 28. Τμήμα γυάλινου αγγείου με υπολείμματα υφάσματος από τον τάφο Ι.

Εικ. 29. Πήλινο πινάκιο.

Εικ 30. Πήλινο μυροδοχείο.

Εικ 31. Πήλινη πρόχους.

από κυλινδρικούς πήλινους σωλήνες συναρμοσμένους με υδραυλικό κονίαμα και ήταν τοποθετημένος πάνω σε στρώση κεραμίδων και παχύ στρώμα κονιάματος. Σε χαμηλότερο επίπεδο από τον αγωγό αποκαλύφθηκαν ισχυρά θεμέλια ορθογώνιου κτηρίου από μεγάλους λαξευτούς λίθους, ενδεχομένως πύργου, ο οποίος έλεγχε την ορεινή διάβαση στη δυτική πλευρά της οροσειράς της Όθρυος προς την κοιλάδα του Σπερχειού. Οι επιχώσεις σε όλο τον ανασκαφέντα χώρο περιείχαν σημαντικά ευρήματα, όπως ένα αργυρό νόμισμα, δύο χάλκινα, ένα σιδερένιο εγχειρίδιο (εικ. 35-36), σιδερένιο ακόντιο, αρτόσχημη χάνδρα από ημιπολύτιμο λίθο (εικ. 33), παλαιοχριστιανικό λύχνο (εικ. 37), χάλκινο δακτυλίδι (εικ. 34). Ύστερα από απόφαση του ΤΣΜΣΕ, ο αγωγός αποκολλήθηκε και φυλάχθηκε για εκπαιδευτικούς λόγους στο Βυζαντινό Μουσείο Φθιώτιδας στην Υπάτη, ενώ το κτίσμα διατηρήθηκε σε κατάχωση.

6ο Γυμνάσιο

Κατά την εκσκαφή στον αύλειο χώρο του 6ου Γυμνασίου Λαμίας για κατασκευή στεγάστρου διεξάχθηκε το 2010 ανασκαφική έρευνα, η οποία δεν ολοκληρώθηκε λόγω έλλειψης πιστώσεων. Σε χώρο, διαστ. 17,60x9,80 μ., εντοπίστηκαν οκτώ ταφές, από τις οποίες ερευνήθηκαν οι τέσσερις, ένας λιθόκτιστος τοίχος με έναν πήλινο αγωγό στη θεμελίωσή του, και ακόμη τέσσερις λιθόκτιστοι τοίχοι κτηρίου, κατασκευασμένοι με επιμέλεια από λαξευτούς λίθους και ασβεστοκονίαμα ως συνδετικό υλικό. Επιπλέον, αποκαλύφθηκε τμήμα λιθόστρωτου καλντεριμιού, με διαμορφωμένη αύλακα παροχέτευσης ακάθαρτων και όμβριων υδάτων κατά μήκος τοίχου. Τα ανασκαφικά ευρήματα χρονολογούνται κυρίως στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Στη θέση του 6ου Γυμνασίου Λαμίας βρισκόταν το Κουρσούμ τζαμί, κτίσμα του 15ου-16ου αιώνα, το πιο μεγαλοπρεπές από τα οκτώ τζαμιά που διέθετε η Λαμία (Ζητούνι). Δίπλα του ήταν το οθωμανικό διοικητήριο και παραδίπλα το σαράι του Χαλίλ Μπέη, διοικητή της Λαμίας. Μετά την απελευθέρωση, στο τέμενος στεγάστηκε το Δημοτικό Σχολείο Λαμίας μέχρι την κατεδάφισή του, το 1911. Επίσης μαρτυρείται ότι στο χώρο λειτουργούσε χάνι κατά το 1838. Η συνέχεια της ανασκαφικής έρευνας αναμένεται να φωτίσει τη χρήση του χώρου και τη λειτουργία των οικοδομικών καταλοίπων.

Ελάτεια

Στον κηρυγμένο μεταβυζαντινό ναό του Αγίου Αθανασίου Ελάτειας, το Σεπτέμβριο του 2010, με αφορμή την εκπόνηση μελέτης αποκατάστασης και ανάδειξης του ναού, πραγματοποιήθηκαν δοκιμαστικές ανασκαφικές τομές στη δυτική και την ανατολική θεμελίωσή του. Από το ημικυκλικό σχήμα της θεμελίωσης της

Εικ. 32. Οχυρωματικού χαρακτήρα ελληνιστικό κτίσμα και βυζαντινός αγωγός ύδρευσης.

Εικ. 33. Λίθινη αρτόσχημη χάνδρα από στρώμα καταστροφής νότια του αγωγού.

Εικ. 34. Χάλκινο δακτυλίδι από τη βόρεια παρειά του αγωγού.

Εικ. 35-36. Συνανήκοντα τμήματα σιδερένιου εγχειριδίου.

Εικ. 37. Ακέραιος παλαιοχριστιανικός λύχνος.

τρίπλευρης αψίδας και τη διαφοροποίηση της τοιχοδομίας της βόρειας πλευράς αποδείχθηκε ότι ο μεταβυζαντινός ναός έχει ανεγερθεί πάνω στα ερείπια μεσοβυζαντινού, πιθανότατα, ναού. Η σύντομη έρευνα απέδωσε λιγοστά ευρήματα, όπως μία χάλκινη περόνη (εικ. 39), και θραύσμα γυάλινου αγγείου. Αδιερεύνητο μέχρι στιγμής παραμένει το γεγονός αν και ο μεσοβυζαντινός ναός θεμελιώνεται πάνω σε προγενέστερο χριστιανικό ή ειδωλολατρικό ναό. Διαφωτιστική θα αποβεί η συνέχεια της ανασκαφικής έρευνας στα θεμέλια του ναού και κυρίως στη δυτική πλευρά με την παράξενη διαμόρφωση είδους εισόδου, που παραπέμπει σε υπόγεια κρύπτη (εικ. 38).

Εικ. 39. Ελάτεια, Άγιος Αθανάσιος. Τοξωτό στέλεχος χάλκινης περόνης από την έρευνα των θεμελίων στη δυτική πλευρά του ναού.

Σπερχειάδα

Το 2010 διεξήχθη ανασκαφική έρευνα στον ανατολικό αύλειο χώρο του ναού του Αγίου Παντελεήμονα Κλωνίου, του 1929, στο Δήμο Σπερχειάδας, στο πλαίσιο του έργου «Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου του Ι.Ν. Αγίου Παντελεήμονος Κλωνίου». Η έρευνα επικεντρώθηκε σε χώρο διαστάσεων 9x7 μ. Αποκαλύφθηκαν τα θεμέλια (μέχρι ύψος 0,40 μ.) της ημικυκλικής αψίδας, του ανατολικού τοίχου και τμήματα του νότιου και του βόρειου τοίχου του παλαιότερου μεσοβυζαντινού ναού (εικ. 40), ο οποίος στη συνέχεια αποτέλεσε καθολικό μονής της τουρκοκρατίας.

ΦΩΚΙΔΑ

Άμφισσα

Το 2008-2009 στο πλαίσιο του έργου αποκατάστασης του μεσοβυζαντινού ναού της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα στην Άμφισσα, πραγματοποιήθηκε ανασκαφική έρευνα στο εσωτερικό του μνημείου και στον περιβάλλοντα χώρο του. Στο εσωτερικό του ναού, με την αποξήλωση του νεότερου δαπέδου, εντοπίστηκαν τμήματα ψηφιδωτών (εικ. 41), σπαράγματα μαρμαροθετημάτων (εικ. 42), καθώς και σπαράγματα βυζαντινών τοιχογραφιών (εικ. 43). Μέσα στην επίχωση βρέθηκαν δέκα νέα θραύσματα αρχιτεκτονικών γλυπτών (κιονίσκος με ηράκλειο δεσμό, κιονόκρανο, θωράκια από το μεσοβυζαντινό τέμπλο του ναού, τα οποία συμπεριλήφθηκαν στην αναστήλωσή του (εικ. 44). Εντοπίστηκαν, επίσης, ταφές στα αρκοσόλια του νάρθηκα. Εξωτερικά του ναού ανασκάφηκαν κεραμοσκεπής κιβωτιόσχημος τάφος (εικ. 45) και τμήματα της αψίδας και των τοίχων παλαιοχριστιανικής βασιλικής (εικ. 46).

Εικ. 38. Ελάτεια, Άγιος Αθανάσιος. Δυτική όψη.

Εικ 40. Κλωνί, Άγιος Παντελεήμονας, αποκάλυψη ημικυκλικής αψίδας και τμημάτων ανατολικού, νότιου και βόρειου τοίχου.

Μαριολάτα

Στον οικισμό της Μαριολάτας Γραβιάς επαναλήφθηκε το 2006-2007 ανασκαφική έρευνα στην παλαιοχριστιανική βασιλική που είχε αποκαλύψει ο Παύλος Λαζαρίδης. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική με εγκάρσιο κλίτος, νάρθηκα και ψηφιδωτό δάπεδο στο κεντρικό κλίτος. Η έρευνα επικεντρώθηκε στον κυρίως ναό, τα προσκτίσματα και το μεταγενέστερο νεκροταφείο. Από τα ευρήματα και τη στρωματογραφική έρευνα προέκυψαν νέα στοιχεία σχετικά με τη χρονολόγηση της οικοδόμησης, της εγκατάλειψης και της επανάχρησης του χώρου. Τα τυπολογικά χαρακτηριστικά, η εκτενής χρήση αρχαίου οικοδομικού υλικού και η τέχνη των ψηφιδωτών υποδεικνύουν ως πιθανή περίοδο ανέγερσης του ναού το β' μισό του 5ου αιώνα. Η επισήμανση β΄ φάσης στο δάπεδο του κεντρικού κλίτους και επιδιορθώσεων στο νότιο τοίχο υποδηλώνουν μια περίοδο επισκευών, πιθανώς στον 6ο αιώνα. Η καταστροφή της βασιλικής δεν επήλθε με βίαιο τρόπο, αλλά ήταν αποτέλεσμα της εγκατάλειψης του χώρου από τους κατοίκους. Η επανάχρηση της θέσης στους «σκοτεινούς αιώνες» (πιθανώς στον 8ο αι.) ως νεκροταφείου με κοιμητηριακό μονόχωρο ναό, αποτελεί τεκμήριο για τη δημογραφική ανάκαμψη της περιοχής τη συγκεκριμένη περίοδο.

Προϊστάμενοι

Αικατερίνη Σμπυράκη-Καλαντζή (2004-2007)
Γεώργιος Κακαβάς (2008-2010)

Ανασκαφές	*Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι - Συνεργάτες*
Υπάτη, Κάστρο Νέων Πατρών	Γ. Κακαβάς, Α. Υφαντή
Υπάτη, οικόπεδο Μακασόπουλου	Αικ. Σμπυράκη-Καλαντζή
Λιβανάτες, οικόπεδο Παπαγεωργίου	Γ. Κακαβάς, Α. Υφαντή, Α. Ρούλη
Αγία Κυριακή, ελαιώνας Ι. Κυριαζή	Γ. Κακαβάς
Κύνος, Άγιοι Θεόδωροι	Γ. Κακαβάς, Σ. Ζύρμπα
Μαρτίνο, θέση «Παλιοχώρι»	Γ. Κακαβάς
Βελεσιώτες	Γ. Κακαβάς, Α. Υφαντή
Αχινός	Γ. Κακαβάς
Λιανοκλάδι	Γ. Κακαβάς, Αικ. Στέλλου, Δ. Παπαποστόλου
Άγιος Κωνσταντίνος	Γ. Κακαβάς, Α. Ρούλη
Λαμία, Καλύβια	Γ. Κακαβάς, Α. Ρούλη
Λαμία, 6ο Γυμνάσιο	Γ. Κακαβάς, Μ. Καραστάθη
Ελάτεια, Ναός Αγίου Αθανασίου	Γ. Κακαβάς
Σπερχειάδα, Ναός Αγ. Παντελεήμονα Κλωνίου	Γ. Κακαβάς, Π. Παπαγεωργίου
Άμφισσα, Ναός Μεταμόρφωσης του Σωτήρα	Γ. Κακαβάς, Α. Μαΐλης
Μαριολάτα	Α. Μαΐλης

ΑΜΦΙΣΣΑ, ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΑ

Εικ. 44. Κιονόκρανο από το μεσοβυζαντινό τέμπλο του ναού που βρέθηκε στην επίχωση του δαπέδου.

Εικ. 41. Σπάραγμα ψηφιδωτού που βρέθηκε στην επίχωση του δαπέδου.

Εικ. 42. Σπάραγμα μαρμαροθετήματος που βρέθηκε στην επίχωση του δαπέδου.

Εικ. 43. Σπάραγμα τοιχογραφίας που βρέθηκε στην επίχωση του δαπέδου.

Εικ. 45. Κεραμοσκεπής κιβωτιόσχημος τάφος IV στη νοτιοανατολική εξωτερική γωνία του ναού.

Εικ. 46. Κατάλοιπα αψίδας και τοίχων παλαιοχριστιανικής βασιλικής στο νότιο αύλειο χώρο του ναού.